N°. 50. Donderdag 26 Februari 1903. 2de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Secretaris*, M. A. VAN HEEKEREN, **204 Oranje-Nassaustraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.**
Voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4,*** Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Drie Bladen.

Inhoud van dit nummer.

Voor den Noodlijdenden Javaan.

Restant in kas op 19 Februari: . . .	f 429.50
Sedert bijgekomen:	
Van Mr. G., als aandeel in het overgeblevene van een faillissement.	- 0.06
Van B. B.	- 0.33½
Van X. uit den Haag	- 27.00
Totaal in kas op 26 Februari . . .	f 456.89½

Van Setrotomo ontvingen wij opnieuw een Ind. bankbiljet van f 10.— voor mej. Jansz te Pangoengsèn.

Mededeelingen.

I. Van het Hoofdbestuur:

Ten voordeele der **noodlijdende Javanen** zal op **Zaterdag 31 Maart 1903** in het *Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen*, Zwarteweg **den Haag,** eene **tooneelvoorstelling** plaats hebben, te geven door eenige Dames en Heeren dilettanten.

Deze uitvoering heeft plaats met medewerking onzer vereeniging en *wij rekenen er dus op, dat onze leden behulpzaam zullen zijn om een volle zaal te krijgen.*

Inteekenlijsten voor hen, die genegen zijn ook hunne vrienden en kennissen tot deelneming uit te noodigen, zijn verkrijgbaar op het bureau der vereeniging *Haagpoort* 4.

Rameh-Cultuur.

In het Januari- en Februari-nummer van het «Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw», uitgegeven door de N. I. Mpij. van N. en L. te Batavia, wordt aan aflevering 10 van *Teysmannia*, tegen den verbouw van rameh, eene waarschuwing ontleend, die men een tegenhanger zou kunnen noemen van het artikel, door Dr. M. Greshoff onlangs geschreven in het Herinnerings-nummer van *De Indische Mercuur* ter eere van het 25 jarig bestaan van dit zoo nuttige tijdschrift.

Terwijl toch de laatste, voortbouwende op den arbeid van het in 1900 te Parijs gehouden ramehcongres, als vaststaand aanneemt, dat de rameh voor de spinnerijen niet alleen equivalent is aan het vlas, maar zelfs onder zekere omstandigheden zich leent tot het vervaardigen van fraaiere en meer standhoudende artikelen en op grond daarvan meent, dat de tropische landbouw zich moet toeleggen op de cultuur er van, *waarvoor zij steeds een goeden afzet zal vinden*, waarschuwt de schrijver in Teysmannia juist tegen de onzekerheid van den afzet. Op grond der aanteekeningen van een Engelschen planter in het «Agricultural Bulletin of the Straits» van October 1902, komt hij tot het besluit, dat die onzekerheid van voldoenden afzet der verbouwde rameh, tegen een winstgevenden prijs, een beletsel is voor het op flinke schaal ondernemen der cultuur.

Er zijn, zoo zegt hij, op dit oogenblik in Europa slechts een paar fabrieken, die de rameh tot spingaren verwerken en de thans reeds aangevoerde hoeveelheden rameh schijnen hunne behoeften te bevredigen. De voortreffelijkheid van rameh boven haar mededingster is nog niet van dien aard, dat voor haar een hooger prijs kan worden bedongen, dan voor deze en zooals de toestand thans is, kan de rameh niet verbouwd worden tot een lageren of zelfs tot denzelfden prijs als het vlas, en zulks, niettegenstaande de bezwaren, die vroeger de machinale ontvezeling aankleefden, door de verbeterde machines schijnen overwonnen te zijn.

Ook wij hebben ons sedert geruimen tijd met de studie der rameh-cultuur bezig gehouden en waren, hoewel de omstandigheden ons verhinderden de zittingen bij te wonen, lid van het in 1900 onder presidium van wijlen onzen vriend Max Cornu vereenigd ramehcongres. En ook daarna bleven wij ons op de hoogte houden en menige conferentie hadden wij met Rivière, directeur van den Algerijnschen Cultuurtuin te Hama, met Gavelle-Brière voorstander van het eenvoudig droogen en kloppen der ramehstengels, met Faure uit Limoges, den fabrikant van de tot nu toe de beste machine voor de rameh-ontbolstering, met Lacourt uit Brussel, die het brevet voor de te Parijs bekroonde machines van Lacote en Marcou heeft gekocht en op grond nu van al die onderzoekingen, durven wij beweren, dat de bezwaren, welke der kwestie van ontvezeling aankleefden, nog niet volkomen zijn overwonnen. Ongetwijfeld is de decortiqueur Faure het werktuig, dat de oplossing van het vraagstuk het meest nabij komt; de qualiteit van de spinbare vezel, die hij levert, is uitmuntend en sedert 1900 heeft hij, zooals ook de heer Greshoff aanvoert, de capaciteit zijner machines aanmerkelijk verbeterd, doch volgens zijn eigen gevoelen, is hij in dit opzicht nog niet tevreden, want hij beloofde ons bericht te zenden, zoodra hij eene z. i. voor de cultuur volkomen practische oplossing had gevonden, een bericht, waarop wij nog steeds wachtende zijn.

Hetzelfde gebrek aan voldoende capaciteit van opleveren is ook dat van den decortiqueur van Lacote en Marcou; wij hebben dit, bij in België nu ruim een jaar geleden genomen proeven, persoonlijk ondervonden en ook van dien kant beloofde men ons bericht, zoodra dit euvel zou zijn overwonnen.

Zeer belangwekkend voor ons waren de besprekingen met de heeren Rivière en Gavelle-Brière. De eerste, op het congres van 1900 een bepaald tegenstander van het droogen der stengels vóór de ontbolstering, was later door zijne besprekingen met G.-B. geheel van meening veranderd en achtte, in 1901, de hoofdoplossing van het vraagstuk der loonende rameh-cultuur gelegen in de al of niet mogelijkheid om de groote hoeveelheden, die iedere rameh-snit oplevert, zonder gevaar voor gisting, behoorlijk te droogen. In goed gedroogden toestand zijn de binnen- en buitenbast der stengels, met een gedeelte van de gom, die als stof verdwijnt, best te verwijderen en tijdens een bezoek, dat wij samen aan den heer G.-B. te Rijsel brachten, vertoonde deze ons prachtige monsters van op die wijze verkregen rameh en van de daaruit gesponnen garens; zich tevens bereid verklarende ze, in nagenoeg onbeperkte hoeveelheid, voor ons aan den man te brengen, wanneer wij hem dit zelfde product zouden kunnen leveren. Want het is eene dwaling van den Engelschman, wiens stuk Teysmannia vertaalde, dat er in heel Europa maar twee spinnerijen zijn, die rameh verwerken en dat deze volkomen tevreden zijn met den tegenwoordigen aanvoer. In de veronderstelling, dat wij reeds aan 't rameh verbouwen waren, deed men ons verleden jaar van verschillende kanten zeer voordeelige aanbiedingen, zelfs voor geregelde leverantie, doch hoofdzakelijk voor zoodanig gezuiverde rameh, dat daaruit hooge nummers garen zouden kunnen worden gesponnen. Het door Gavelle-Brière aan de markt gebrachte artikel schijnt echter òf in groote massa niet te leveren te zijn geweest, òf 't is in de praktijk niet blijven bevallen, want toen wij in 't einde van 1902 er naar informeerden, was de kleine Maatschappij, die hij vertegenwoordigde, van het tooneel verdwenen, en de heer Rivière was nu weer met ons van meening, dat de toekomst der rameh-cultuur verwacht moest worden van het resultaat der proeven, die door Faure steeds worden voortgezet.

In zijn verslag van den gang van het concours, dat in October 1900 op de Quai Debilly te Parijs is gehouden, spreekt de heer Greshoff met een enkel woord van den rameh-monomaan, die 't er voor houdt, dat al die machines maar larie zijn en dat hij alleen het geheim bezit der degommage chimique (het ontgommen van de vezel langs scheikundigen weg). De heer G. zal ons echter wel veroorloven om na hetgeen wij ter zake hebben ondervonden, de opmerking te maken, dat het niet alleen de chemische wasschers zijn, die volhouden, dat hun stelsel het eenig goede is. Er zijn, zooals ook hij wel weet, een menigte stelsels uitgevonden en ten deele weder verworpen, sedert de laatste vijf en twintig jaren.
En ieder van die uitvinders verzekert u, dat al hetgeen de anderen willen, practisch onmogelijk of onbeduidend is, terwijl alleen zijn wijze van werken kans geeft op succes. De voorstanders van het chemisch proces houden vol, dat de vezel breekt door de machinale behandeling en dus onsterk garen oplevert, terwijl omgekeerd de machinale bereiders u weten te vertellen, dat door het chemisch proces de kiem tot latere ontbinding in de vezel achterblijft, hetgeen zich zelf, eerst na eenige jaren straft, door het vergaan der geweven stoffen. Toch zijn niet alle voorstanders van zuivering langs scheikundigen weg onpraktische monomanen. In Engeland zijn verscheidene fabrieken, die uit de chemisch gezuiverde vezel garens spinnen en te Parijs bestaat zelfs eene Maatschappij, die van dit stelsel een brevet heeft genomen en die een eigen aanplant heeft in den Caucasus, met eene spinnerij en weverij in de buurt van Rouaan, waar allerlei goederen van de rameh-vezel worden vervaardigd, o. a. het tafelgoed, dat bij de Fransche Messageries-Maritimes wordt gebruikt en dat, volgens verzekering van de beambten dier groote stoomvaart-mpij, het bewijs hebben geleverd, dat zij aan het veelvuldig wasschen tweemaal zoolang weerstand kunnen bieden als linnen tafelgoed.

Het is tot nu toe zeer moeielijk, dit moeten wij, door de ondervinding geleerd, erkennen, om in dezen doolhof van beweringen den juisten weg te kiezen en daarom is het voorstel te waardeeren, dat, naar aanleiding der besluiten van het congres van 1900, door den heer Greshoff aan den Minister van Koloniën werd gedaan, om van Regeeringswege eene proef met het verbouwen van rameh te nemen. Wel is de financieele staat van zaken in Indië niet van dien aard om dure proefnemingen aan te bevelen. Ook willen wij zeker niet den raad geven, dat de particuliere ondernemingsgeest, in afwachting van den uitslag, maar met de handen over elkaar moet gaan zitten, zonder te letten op hetgeen Faure en anderen in het Buitenland bereiken, om daarvan te profiteeren en niet achteraan te komen, want Gouvernementsproeven vorderen tijd.

De door de Regeering te nemen proef behoeft echter niet veel geld te kosten, mits men ze praktisch inricht. Over de meerdere of mindere bruikbaarheid, in de praktijk, der tot nu toe uitgevonden machines, kunnen wij immers best een oordeel vellen, naar hetgeen door anderen reeds is beproefd, in plaats van zelf voor die proeven, handen vol geld uit te geven; vooralsnog kan de keuze dunkt ons, voor de vezelfabriek niet anders vallen, dan op de laatste, verbeterde inrichting van Faure. Bij een induströeele proef in het groot, waaruit men wil afleiden of eene cultuur rentegevende zal zijn, moet men trouwens ook niet werken met verschillende soorten van machines naast elkander, maar met eene flinke batterij werktuigen van gelijk en gelijkvormigen aard, naar de laatste, het best gebleken, vinding.

Naar wij hebben begrepen uit onze besprekingen met den directeur van den Cultuurtuin te Algiers, die met tal van ramehsoorten cultuurproeven nam, zou de urtica-tenacissima, de distel zijn, die in ons tropenland te huis behoorende er ook voor de cultuur het meeste kans van slagen zou opleveren. Hiervan zal men, als dit nog noodig is, zich zekerheid kunnen verschaffen, en het grootste deel der velden zou beplant moeten worden met de soort, die geoordeeld wordt de beste te zijn en die dus de voordeelige productie moet opleveren, waarop de commerciëele zijde der onderneming zou moeten steunen. Zonder groote vermeerdering van kosten kan men op proefvelden van geringe uitgestrektheid ook andere urticeeën planten en trachten voor de praktijk nog betere soorten te kweeken dan de thans bekende. Wellicht is het echter nog beter, dit laatste te doen onder het direct toezicht van plantkundigen, de stengels kunnen gemakkelijk ter behandeling gezonden worden naar de plantage met vezel-fabriek, die onder een degelijk planters- en administratief-beheer dient gesteld en geheel als eene particuliere onderneming te worden ingericht.

Het slagen der proef zal onzes inziens ook voor een groot deel afhangen van de keuze der plaats, waar de Gouvernements-onderneming zal worden gevestigd.

Bij het vaststellen zijner moties, had het congres van 1900 meer bepaaldelijk het oog op *Java* en *Sumatra*, zegt de heer Greshoff; dit is best aan te nemen, maar toch weten we, dat het tot stand komen van particuliere ondernemingen in Indo-China, sedert dat congres-besluit, door de Fransche Regeering is bevorderd. In onze Koloniën zullen zeker verschillende eilanden zich voor de rameh-cultuur eigenen, doch Java toch het minst, omdat de plant voortdurend vocht noodig heeft en men dus daar, waar moussons heerschen, moet kunnen rekenen op flink irrigeeren ook gedurende den Oost-mousson.

Wellicht vindt men dit laatste vereischte ook zonder verhooging van kosten voor de exploitatie, ergens in de Preanger-Regentschappen, maar mocht dit niet het geval zijn, dan vestigen wij de aandacht op de streek van Sumatra's Westkust tusschen Padang en Priaman. Er heerscht dààr geen mousson en mocht de regen enkele malen wat lang uitblijven, dan is de Aneh-rivier, die steeds volop water geeft, vlak in de buurt. De spoorlijn geeft daarenboven een voordeelig transport voor materieel en product, terwijl werkkracht steeds voldoende te verkrijgen is. Reeds thans wordt er, naar wij meenen door de Inlandsche bevolking, rameh geplant en op de Chineesche wijze door handenarbeid bewerkt, en al is die productie van geen beduidenis, ze geeft in ieder geval de zekerheid, dat de plant er welig tiert.

Wanneer wij aan de rameh ditmaal ons hoofdartikel hebben gewijd, dan is dit omdat wij, na het welslagen eener eerste proefneming op flinke schaal, voor Oost-Indië in deze cultuur een schoone toekomst zien. Hier toch zou men een product krijgen, waarvan niet de cultuur alleen aan vele menschen een goed bestaan zou opleveren, doch dat in de toekomst ook reden zou kunnen geven tot het in 't leven roepen eener inlandsche industrie van aanbelang.

Wij hebben daarom vooral, met den heer Greshoff, het nemen eener proef door de Regeering aanbevolen, terwijl wij, daarenboven de aandacht van particulieren zullen blijven vestigen op hetgeen door anderen, buiten ons eigen gebied, gedaan wordt, want zijn wij eenmaal zoover, dat elders winstgevende ondernemingen kunnen worden aangewezen, dan vertrouwen wij, dat, ook zonder het Gouvernements-initiatief, de Nederlandsche ondernemers niet zullen achterblijven.

Naschrift Dit artikel was reeds ter perse, toen ons in handen kwam „Nog iets over rameh" van den heer W. Voûte, in de Indische Mercuur van 17 Februari 1903. Het lezen daarvan heeft echter in onze beschouwingen en conclusiën geen verandering gebracht.

De nieuwe machine, door den Algierscheren heer Edmond Dazey bedoeld, is waarschijnlijk de machine van Faure en over onvoldoende opbrengst der met zorg beplante ramehvelden in Algiers, heb ik van den heer Rivière nimmer iets vernomen.

Was het droogen en het kloppen van de rameh, volgens het stelsel Gavelle-Brière te Rijsel een succes gebleken, dan zou ongetwijfeld de plant die welig op de erven der Inlanders groeit, zeer geschikt zijn voor die volkscultuur. Zoolang echter machinale bereiding een vereischte zal zijn, komt het ons voor dat aan de cultuur in het groot met eene daaraan verbonden vezelfabriek de voorkeur zal moeten worden gegeven.

Indisch Vlechtwerk voor Export.

II.

Mandenwerk.

Onder deze rubriek valt een groot aantal voorwerpen, in gebruik en vorm bizondere afwisseling aanbiedend. Van de groote papiermand tot het kleine handwerksmandje zijn allerlei tusschenvormen te bedenken, wel meerendeels gebruiksvoorwerpen, maar toch uitsluitend luxe-artikels. Hoofdzaak wordt daarom een gedistingeerd en prettig aspekt, 'n smaakvolle uitvoering, die aanlokt tot koopen; zelfs kleine gebreken in bruikbaarheid worden, blijkens de soms zonderlinge dingen in winkels, over het hoofd gezien.

Een groote vrijheid is dus op dit gebied te vinden. Maar toch lijkt het mij niet onraadzaam te wijzen op de Duitsche „vlechtwerk-dorpen", waar dikwijls heel de bevolking van dezen handenarbeid leeft. Daar heeft men eerst getracht een aantal bruikbare vormen te vinden, gebaseerd op het inheemsche materiaal. Diegene, welke goed en geregeld verkoopbaar bleken te zijn, heeft men behouden als standaard-artikelen, welke geregeld elk jaar in massa vervaardigd worden. Vervanging van verouderde modellen en aanvulling van de standaard-art. vindt men in nieuwe dingen, in kleine hoeveelheid gemaakt en als proefstukken „gelanceerd". Men kijkt eerst „ob's Vogerl' fliegt", zooals de lui in het Schwarzwald zeggen.

Die handelswijze voorkomt teleurstelling en vormt een afzetgebied, waarop te rekenen valt.

Het eigen rondventen, dat vroeger daar plaats vond, is nu geheel verdwenen. De best gerenommeerde dorpen leveren direct aan en-gros handelaars, in de andere komen een of meermalen 's jaars de opkoopers uitzoeken, wat van hun gading is. Dit laatste is voor minder ontwikkelde industrieën van belang. Het zien verkoopen van de goed bewerkte voorwerpen prikkelt de minder bekwame werkers en, precies als bij den landbouw, wordt de arbeid van enkele maanden op geregelde tijdstippen verkocht en in klinkende munt omgezet.

Dat vooruitzicht lokt steeds meerdere deelneming en successievelijk gaan velen inzien, dat op deze wijze resultaten te verkrijgen zijn, minder wisselvallig dan bij den landbouw. Op volkomen natuurlijke wijze gaat de ongeregelde huisvlijt in een meer geordende industrie over, waarbij de moeilijke bewerkingen aan technisch-ontwikkelden ten deel vallen, de minder bekwame met materiaal-bereiding en eenvoudige technieken bezigheid en verdienste vindt.

Grootscheeps behoeft dit niet te gaan. Want in menig dorp is één enkele vlechter de stichter geweest,

wat niet verhinderd heeft, dat in circa 30 jaren tijds het geheele dorp één groote vlechterij is geworden, welvarender dan andere, landbouwende dorpen.

In enkele Indische vlechtwerk-centra schijnt reeds een dergelijke omzetting plaats gevonden te hebben. En soms belangrijker van aard, dan men wel vermoeden zou! In het Koloniaal Verslag van 1892—93 vind ik bijv. vermeld, dat in 1890 uit de Afd. Tassikmalaya (Java) 150.000 hoeden zijn uitgevoerd, en 500.000 stuks sigarenkokers, gevlochten v. bladen v. d. djaksi. Dat zijn officieele cijfers, die geen geringen dunk geven van de inlandsche kracht op industriëel gebied en een lesje voor hen, die zoo graag spreken van „'n beetje huisvlijt". Jammer is het daarom, dat in deze Koloniale Verslagen niet meer getracht is naar een geven van cijfers, hoe moeielijk dit ook is. Van andere centra op Java wordt alleen het bestaan van plaatselijke vlechterijen vermeld, meer niet, hoewel inlichtingen van plaatselijk-bekenden mij doen vermoeden, dat die minstens even uitgebreid zijn.

We vinden in die centra reeds geschikten grond, die met het vinden van een grooter afzetgebied in belangrijkheid kan toenemen. Verbetering der techniek zal daartoe in de hoogste mate kunnen bijdragen. Want mandenwerk voor export zal zich hoofdzakelijk op luxe-gebied moeten bewegen; gewoon mandenwerk moet al bizonder goedkoop zijn om den toeslag van transport te kunnen dragen.

Natuurlijk mag verbetering niet gezocht worden in mooimakerij, in een opdirken met brons, olieverf en lintjes. Het kardinale punt blijft, evenals bij het mattenwerk, de voorbereiding van het materiaal. Uit de grondstof moet gehaald worden, wat er uit te halen valt. Grove bamboe- of rotanreepen kosten aan materiaal evenveel, als fijner bewerkte en de geringe arbeid, hiervoor noodig, wordt overvloedig vereffend met het meer geacheveerde aspekt van het werkstuk. Is dat verschil in bewerking verleden zomer op de tentoonstelling duidelijk aan het licht gekomen, zoo valt het nog sterker in het oog bij het Japansche mandenwerk. Nu heeft men wèl in Japan fijnere bamboesoorten, wier kleur het zachte geelbruin van het cederhout nadert, maar dat neemt niet weg, dat de lichte soorten door het zorgvuldig reepen, gladmaken en polijsten, uitsluitend door deze behandeling, een bizondere verfijning krijgt, die het vlechtwerk in de hoogste mate ten goede komt. Zoo'n mandje, eenvoudig gevlochten, is in alle opzichten beschaafd en verfijnd.

Dikwijls laat men het in Japan niet hierbij en politoert de vlechtstrooken, waardoor het gevlochten mandje als van hoornen reepen vervaardigd lijkt. Men profiteert van verschillende bamboe-kleuren en maakt geel en bruin vlechtwerk, ook van grove en fijne nerven.

Dat zijn allemaal dingen, die men moeilijk aan Europeesche werklieden zou kunnen uitleggen. Maar ook niet aan inlanders! En zeer wenschelijk zou het zijn, dat wandelcollecties van verschillende Japansche vlechtwerken werden gevormd en hier en daar ter bezichtiging gesteld, overal waar men zich op vlechtwerk toelegt. Laten zien is hier een practisch leermiddel.

Ook wat vorming van het mandenwerk betreft, zou de inlander veel kunnen leeren. Uitgezonderd het geringde mandenwerk van Singaparna en Celebes is het meestal niet anders, dan een mat met opstaande zijden. De echte scheringbouw ontbreekt en dit is technisch en aesthetisch een groote leemte. Vandaar ook de inférieure vlechtslagen!

En de supérieure, Japansche slagen zijn zoo moeilijk niet, of een vlechtster kan ze heel goed nawerken, mits zij ze in natura voor zich heeft. Dat is gezonder leerstof dan nabootsing van inl. koperwerk op Europeesche metaalvormen, die nu meer en meer het inlandsche werk gaan bederven. Japan kan hier, naast het bruikbare in de inlandsche bewerking, de geschikte aanvulling geven, de zoo noodige ontwikkelingsstof voor de inlandsche industrie, haar op zoodanig standpunt brengen, dat de bevolking inderdaad van een overvloedige tropenflora gaat profiteeren. Het patronenboekje van wijlen den heer Holle, van gouvernementswege uitgegeven, is de eerste stap tot verbetering geweest, zeer te wenschen is het, dat meerdere van die zijde zullen volgen!

J. A. Loebèr Jr.

Leiden, Febr. 1903.

Oost-Indische berichten.

Over de oorzaken van koelie-rows en ontevredenheid op Sumatra's Oostkust en de middelen om daarin verbetering te brengen. Rietbranden, oorzaken en middelen om deze te voorkomen. Cultuur van den granaatappel. Katoenteelt op Java. Particuliere cursussen tot opleiding voor leerling-chemiker. Een landbouwschool in Ned. Indië hoogst noodig.

Over de oorzaken van „koelie-rows en ontevredenheid" op Sumatra's Oostkust en de middelen om daarin verbetering te brengen, komen in de Deli Ct. eenige beschouwingen voor, waaraan het volgende is ontleend:

Opmerkelijk is het, dat de meeste koelieopstootjes zoo goed als nooit tegen de maatschappijen en bij hooge uitzondering tegen het Europeesche personeel gericht zijn, zoodat er dus nimmer sprake is van een verzet van den armen drommel tegen den Europeeschen kapitalist, maar dat die in den regel het gevolg zijn van vechtpartijen tusschen Chineezen en Javanen, waarbij de eersten dan meestal de aanvallers zijn en die veelal gericht zijn tegen de Chineezen zelf en wel tegen de ploegbazen of werkbazen, de tandils, vaak ook tegen den hoofdtandil of tegen den winkelhouder op de onderneming, den kedeihouder.

Daarna komen enkele opstootjes in aanmerking tegen Javanen, meestal uit rassenhaat en als gevolg van een futiliteit, een twist om een baadje, een affectie voor een vrouw en dergelijke. Uit het daardoor ontstane gevecht, wanneer de Europeanen zich er mede bemoeien om de orde te herstellen, komen dan eerst de ongeregeldheden en het bepaald algemeene verzet voort. Ook ontstaan er koelierows ten gevolge van rancune tegen een assistent of administrateur. Een Chinees, die een klap of trap rechtvaardig en dus verdiend oploopt, zal daarover niet klagen, wèl als een assistent hem onrechtvaardig beoordeelt en behandelt.

Ook onbekendheid met de Chineesche taal geeft wel eens aanleiding tot ontevredenheid.

Een enkele bejaarde planter kan bij benadering een Chineesche klacht volgen en 50 percent van de Europeanen kennen misschien slechts een paar dozijn Chineesche uitdrukkingen.

Niemand hunner echter, die dagelijks met de tienduizende Chineesche werklieden moet omgaan, begrijpt hun perkara's, wenschen en verlangens.

Al wat de koelie te zeggen heeft, zegt hij door bemiddeling van zijn tandils en alleen de oudere arbeiders, de laukehs, kunnen direct tot hunne Europeesche werkgevers in het maleisch het woord voeren. Die klachten zijn nu *meestal* klachten tegen hun bazen, de tandils, en slechts zelden tegen assistenten.

Op sommige ondernemingen wordt weleens geknoeid, de tandils trachten zich te verrijken door tal van slimme streken en deze akals hebben dan ten gevolge, dat de koelie òf te bang is om bij den hoofdtandil te klagen en dan wreken zij zich den een of anderen dag op hun tandil, geven hem een pak slaag of mishandelen hem, òf wel zij wenden zich tot den hoofdtandil, waardoor zij zich natuurlijk de wraak van hun tandil op den hals halen. In dit laatste geval worden de hoofdtandil en de tandil het in den regel eens en gaan zij samen knoeien; de tandil draagt een gedeelte van zijn onrechtmatige inkomsten aan den hoofdtandil af en den ontevreden koelie wordt de mond gesnoerd.

Evenzoo is het knoeien van een kedeihouder wel eens de oorzaak, dat zich de woede der koelies tegen hem en den hoofdtandil richt, indien die het samen eens zijn, hetgeen wel eens, maar niet dikwijls voorkomt.

En laten de tabaksmaatschappijen en de bestuursambtenaren dat dan maar toe?

In het algemeen komen de maatschappijen er niet dikwijls achter en dit is begrijpelijk, wanneer men weet, dat hunne vertegenwoordigers, de administrateurs en assistenten, de Chineesche taal niet verstaan. De gewone koelie, die geen maleisch spreekt, kan zich moeielijk beklagen en de tandil zorgt veelal dat, indien een maleisch sprekende koelie toevallig een de ronde doend administrateur of inspecteur zou willen aanspreken, hij in de buurt blijft om het onweêr af te weren. Deze toestanden wekken de ontevredenheid der koelies en de maatschappijen zijn niet altijd bij machte er tegen op te komen of het kwaad te beletten. Zoodra er een oproer is uitgebroken, worden die klachten uit het gehouden onderzoek eerst bekend. De controleur, bijgestaan door den kaptein-Chinees, brengt de zaak tot klaarheid en houdt het eerste verhoor, dat dan tot basis dient voor het onderzoek voor den Landraad, alwaar de zaak met behulp van den Chineeschen translateur verder berecht wordt.

Ook de controleurs zijn evenmin als de ondernemers der tabaks-estates bij machte de oorzaken op te sporen van elke ontevredenheid der koelies, eerst wanneer een opstand is uitgebroken en mishandeling of doodslag hebben plaats gehad, is er gelegenheid die zaken te onderzoeken en een plaatselijk euvel wegtenemen. Het misbruik echter blijft bestaan en over een paar maanden breekt er elders weer een opstootje uit.

Men heeft wel eens beweerd, dat de controleurs meer tournées moesten maken, maar eerstens ontbreekt hun de tijd daarvoor en tweedens: waartoe zou zulks dienen? Hij hoort toch het ware niet van de klachten, hij komt er niet achter, dat een tandil zijn koelies afperst of hen mishandelt en slaat, al blijft hij ook drie dagen op de onderneming.

Eigenaardig ziet een uit China komende koelie er niets vreemds in, als men hem met de vlakke hand of met een stok een tik toedient, tegen het slaan met de vuist of tegen het schoppen en stampen komt zijn gemoed echter in hevigen opstand. De roijale „waai om de ooren" van den assistent accepteert hij feitelijk zooals wij een standje van een chef zouden aannemen en hij, die uit China komt, vindt die straf hoogst billijk, omdat hij dat in zijn land gewend is, dáár wordt een overtreder, alvorens zijn zaak onderzocht wordt, eerst ongenadig „durchgeprügelt" en allen, die in één huis samen wonen, worden te samen gestraft, als een hunner misdreef of vermoed wordt misdreven te hebben.

De hoofdzaak dus is, dat, in het voordeel van de maatschappijen, zoowel als om het lot van den koelie te verbeteren, de tandils en hoofdtandils hun plicht stipt betrachten en den koelies gelegenheid tot klagen worde gegeven. Van speciale inspecteurs van den arbeid in den geest van ambtenaren bij het B. B. verwacht men op Deli niet het minste nut; om de toestanden op de ondernemingen te kunnen controleeren, zal men ambtenaren voor de Chineesche zaken dienen te bezigen of zulke personen, die uitmuntend de voornaamste Chineesche dialecten spreken en verstaan.

Tevens zal er een inspecteur van den arbeid moeten zijn, die uit het korps B.B. kan worden genomen, iemand, die uitmuntend Javaansch en Soendaneesch spreekt en de toestanden daar kent. Van zijn bevinding zal hij aan welgezinde maatschappijen mededeeling doen en met het hoofd van het gewest de toestanden bespreken, die plaatselijk verbetering eischen. Een tandil, die zich aan afpersing of wreedheid schuldig maakt, dient ontslagen te worden. Het vormen van een commissie, die maandelijks vergadert en w.i. de resident of de assistent-resident bij diens ontstentenis, met de genoemde inspecteurs, een drietal planters, een der Chineesche hoofden en een onpartijdig particulier persoon zitting heeft, zou wellicht een aanbevelenswaardige vorm zijn om dergelijke zaken te behandelen en geleidelijk den toestand te leeren kennen en verbeteren. Vele klapzaken zullen dadelijk tot het verledene behooren als er politie is, want die manier van klappen uitdeelen is een overblijfsel uit den tijd toen de Oostkust door de planters, bij gebrek aan politie, in orde moest worden gehouden, zij moesten toen wel met hun „prestige" wat schipperen, omdat er geen politie bestond. Die klapzaken zullen dan verdwijnen, ook wanneer men aan het billijke verlangen der planters wil te gemoet komen door het instellen van een Raad van Justitie te Medan, waardoor geen fortuinen meer betaald behoeven te worden voor de behandeling der zaak te Batavia.

* * *

Nu de rietbranden in sommige gewesten ieder jaar grootere afmetingen aannemen en de verschillende middelen tot bestrijding daarvan, door de politie en het Binnenlandsche bestuur aangewend, geen doel hebben getroffen, raadt, blijkens het Archief voor den landbouw in Insulinde, een administrateur in het Soer. Hbl. aan, indirect van den kant der fabrikanten het kwaad te beperken of weg te nemen, *door verhooging van het snijloon in tuinen met veel omgevallen riet* en *door vergrooting van de fabriekscapaciteit.*

In tuinen met veel omgevallen riet en veel drooge blaren wordt natuurlijk elk gezicht op de rietstoelen benomen en is een ieder er op uit dat lastige opruimingswerk zoo gemakkelijk mogelijk uit te voeren, hetgeen zeer zeker geschiedt, wanneer men alles maar verbrandt. Daarom zou het aanbeveling verdienen dien arbeid wat beter te betalen.

Wanneer men verder let op de tijden, w. i. rietbranden plaats hebben, dan trekt het de aandacht, dat de meesten in de maanden Augustus en September vallen en moet daarin een aanleiding gevonden worden, die vermoedelijk het gevolg is van het feit, dat de fabrikanten te lang den grond in bezit houden naar den zin van den verhuurder, die eerder over zijn grond wenscht te beschikken om tweede gewassen te kunnen telen.

Niet alle maanden zijn voor het uitzaaien daarvan even geschikt. In de eerste plaats komen Juli, Augustus en September daarvoor in aanmerking, op zijn laatst October.

Volgens de *Sem. Ct.* en de *Locomotief* zijn er nog verschillende andere oorzaken, maar moet toch de voornaamste zijn de „te late en voor de verschillende huurders zeer uiteenloopende teruggave van den grond."

Het teruggeven van den gehuurden grond aan den een in Juni, Juli of Augustus en aan den ander in October of November geeft aanleiding tot verbittering; dat vindt de inlander onaangenaam en onbillijk, hij acht zich dan verongelijkt en benadeeld en steekt er den brand in.

Indien de suikerfabrikanten echter er toe wilden overgaan de capaciteit hunner fabrieken te vergrooten, zoodanig dat in drie maanden, n.l. in Juni, Juli en Augustus, afgemalen werd, dan zou de inlander bij tijds de beschikking over zijn grond krijgen en hij op het ⅔ gedeelte daarvan polowidjojo kunnen telen met de zekerheid daarvan te zullen oogsten en niet met de kans, dat het derde gedeelte van hetgeen door hem gezaaid is, hoogstens veevoeder wordt.

Onder de andere oorzaken van de rietbranden kunnen, blijkens de Sem. Ct., nog genoemd worden: het onvoorzichtig omgaan met vuur en de achteloosheid der strootjesrookers, het streng en onoordeelkundig optreden van lastige administrateurs en tuinopzieners, die de bevolking voor het minste verzuim of vergrijp hard vallen en een minder juist begrip van eerlijkheid bij gecommiteerden en mandoers, die den koelies dikwijls om het een of ander voorwendsel hun geld onthouden; ook hebben de karrevoerders vaak schuld, die zich door het in brand steken van het riet, waarin ongedierte zit, op die wijze daarvan trachten te ontdoen.

Vooral in het Djombangsche bestaan er twee grooten grieven tegen de suikerfabrikanten, deze zijn de tegenwoordige lage grondhuur (er zijn ondernemingen die niet meer dan f 25 en f 30 grondhuur betalen) en de bekende waterroof.

Het is een publiek geheim (wij vermeldden dit reeds in een vorig overzicht), dat sinds eenigen tijd het water, bestemd voor de besproeiïng der velden, van de bevolking genaast wordt door suikerondernemingen, waardoor het begrijpelijk wordt, dat die menschen, verbitterd als zij zijn op de suikerfabrikanten, emploijé's en eigen hoofden, bij wijze van wraakneming den brand er in steken.

Ook geeft de bewaking der riettuinen dikwijls aanleiding tot ernstige ontevredenheid. Er zijn in het Djombangsche fabrieken, die voor deze bewaking betalen, zij hebben bijv. vaste werkers op een maandelijksch loon van f 25, die hun hutje in de tuinen opslaan en daar eten, drinken en slapen, doch er zijn ook ondernemingen, wier riettuinen onder toezicht van de loerah's en van de orang-gogol (z. g. rijst-koelies) gesteld worden; terwijl de eersten op gezette tijden gaan patrouilleeren, houden de laatsten de wacht in de tuinen, maar van betaling is geen sprake.

De menschen klagen en mopperen met recht, daar zij dag en nacht moeten werken, zonder betaling te krijgen en voor zich zelf bovendien niets kunnen uitvoeren.

Het bestuur van Djombang is dan ook reeds druk bezig, in overleg met de suikerfabrikanten, maatregelen te nemen om aan deze rietbranden een einde te maken en alles te doen in het belang van de openbare veiligheid en tot het tegengaan van den zoogenaamden waterroof.

* * *

Uit de „Soer. Ct." vernemen wij, dat de pharmaceutische commissie in Nederland door tusschenkomst van den Minister van Koloniën het verzoek heeft gedaan, om in Indië de cultuur van den granaatappel (delima) te bevorderen, daar de wortelbast van in Indië geteelde delima rijker is aan werkzame alcaloïden, dan die afkomstig uit Zuid-Europa, waarom de eerste als geneesmiddel de voorkeur verdient.

Op last van den gouverneur-generaal is den residenten opgedragen de inlandsche bevolking, den europeesche landbouwers en de inlandsche grondbezitters attent te maken op het planten zoowel van delima, in het bijzonder van de witbloemige variëteiten als van andere pharmaceutische producten als koemieskoetjing, djamboe-bidji enz. (waarvan de bast en blaren gebruikt worden).

* * *

De Java-bode bevat over de katoen op Java een belangrijk artikel van den heer A. Eekhout, die het een gelukkig verschijnsel acht, dat, zoowél in Indië als in Nederland, de aandacht levendig is geworden voor katoen op Borneo en de aldaar aangetroffen inheemsche katoensoorten.

Zoolang de Nederlanders in den archipel gevestigd zijn, zegt de heer E., dat is nu sinds 300 jaren, is de katoencultuur op Java bekend geweest, het eerste katoenzaad werd waarschijnlijk op Java aangebracht door de Hindoes.

De cultuur van katoen is niet alleen inheemsche geworden op Java, maar de bevolking is er ten volle mede vertrouwd geraakt, spint van het product haar garens en weeft van die garens haar lijnwaden, altijd nog uit de hand met de primitieve spin- en weefgetouwen, die daar ook waarschijnlijk door de Hindoes zijn aangebracht.

Een zorgvuldige cultuur echter bleef geheel achterwege. Waar thans een mededingen is waartenemen, zoowel van particuliere als van regeeringszijde, om meer aandacht te schenken aan de quaestie der katoencultuur in N. I., daar gelooft hij, dat zulks bijzonder in de hand gewerkt en bevorderd zou kunnen worden, indien 's Lands Plantentuin te Buitenzorg met krachtige hand de leiding daarvoor in handen nam.

Daarna gaat schrijver na de pogingen, proeven en resultaten, welke sinds de jongste twaalf jaren van particuliere zijde gedaan en verkregen zijn, om deze cultuur speciaal in West-Java met kracht vooruit te brengen en komt dan tot de conclusie, dat het der moeite waard zou zijn als de regeering eens eene uitgebreide proef nam met Egyptisch katoenzaad en de katoencultuur met daaraan verbonden katoenspinnerijen en oliefabrieken met kracht ondersteunde, al ware het alleen om aanvankelijk uitsluitend te doen voorzien in de locale consumptie van onzen archipel, die werkelijk niet gering is.

In „De Nieuwe Vorstenlanden" lezen wij over deze industrie nog verder, dat geheel Europa zoo afhankelijk is van Amerika, dat het geen wonder is, dat men in Europa overal pogingen aanwendt om de beste methode te bestudeeren, ten einde die cultuur zooveel mogelijk te verbeteren.

In alle bezittingen van het Britsche rijk is men voornemens aan de inboorlingen katoenzaad uittedeelen, hun onderwijs te geven in het aanleggen en behandelen der katoencultures en hier en daar stations opterichten tot aankoop en verkoop van katoen. Zelfs de keizer van Duitschland is reeds bezig deze cultuur op groote schaal in Duitsch-Afrika te beginnen.

Hetgeen de heer Eekhout hierboven aanhaalde omtrent het levendig worden van de aandacht op deze cultuur, zoowel in Nederland als in Indië, heeft, zooals onzen lezers bekend is, betrekking op het in het K. W. reeds besproken onderzoek naar eene katoenplant, die door den heer Dr. Borgman, directeur van de Nederlandsche school voor nijverheid en handel, te Enschede in der tijd uit Banjermasin is ontvangen.

Dit onderzoek wordt in Indië gehouden, waartoe reeds verschillende inlichtingen zijn ingewonnen bij den Directeur van 's Lands Plantentuin, den Resident der Zuider- en Ooster afdeeling van Borneo en den Hoofdinspecteur, Chef van het boschwezen in N. I.

Uit die inlichtingen is o. m. gebleken, dat het gezonden monster afkomstig is van Bantok aan de Baritorivier en wel van een meerjarigen katoenboom, die 4 à 5 M. hoog wordt en een stamomvang kan bereiken van ± 40 c. m. Volgens inlanders wordt die boom 7 à 8 jaar oud en is hij, hoewel op Borneo niet inheemsch, bekend onder den naam van „Kapas rampit".

Hij groeit in het wild en wordt slechts uit aardigheid door de inlanders geplant. Vroeger, toen bijna elk inlandsch huisgezin zijn eigen kleeren weefde, werd de eenjarige katoenplant veel als tweede gewas geplant, doch daar deze soort een minderwaardig product gaf door de kortheid van haar vezel, werd zij niet meer verbouwd.

Sedert korten tijd is men te Bantok begonnen met eene proefaanplant, die dicht bij de controleurswoning aan de Barito is aangelegd, omdat de plant slechts op de hooge oevers van deze rivier groeit en in de lagere gronden niet gedijen wil.

Volgens den Directeur van 's Lands plantentuin is het noodig in zijn inrichtingen eene aanplant te maken van genoemde katoenplant, waardoor het geruimen tijd zal duren alvorens het gevraagde advies aan den minister van koloniën zal kunnen worden uitgebracht, welk advies wij hopen met ter tijd ter kennis van onze lezers te brengen.

* * *

Uit Solo schrijft men aan „De Locomotief", dat de strijd om het bestaan van de kleine luijden onder de Europeanen steeds zwaarder en zwaarder wordt. Bijna overal wordt van den werkzoekende een zekere graad van ontwikkeling geëischt, overal loopen tallooze werkzoekenden rond, die niet weten, hoe zij aan een bestaan moeten komen.

Veel zou het gouvernement kunnen doen door de djati-boschperceelen niet meer aan Chineezen te verpachten, die natuurlijk alleen met Chineesche emploijé's werken, maar die in eigen beheer te exploiteeren, hierdoor zouden talrijke personen een betrekking kunnen krijgen en geborgen zijn.

Het doet den schrijver goed, op een particulier te kunnen wijzen, die alles, wat in zijn vermogen is, aanwendt om jongelieden in dien zwaren strijd bij te staan, te weten op den heer *H. A. Dezentjé*, zoon van den vroegeren landhuurder van Ngampel (Bojolali), die bij den opstand onder Dipo Negoro het gouvernement zoo krachtdadig heeft ter zijde gestaan.

Deze weldoener heeft zoowel op zijn eigen fabriek als op andere, waarover hij superintendent is, cursussen doen openen, waarop jongelieden zich kunnen bekwamen tot leerling-chemiker.

Zij worden, als zij slagen, terstond geplaatst, eerst op f 25 en binnen drie jaren opklimmende tot f 100 's maands, waarna zij hun studiën te Soerabaija kunnen voortzetten en het tot chemiker of machinist kunnen brengen, de geslaagden kunnen dan op de fabriek invallen of hebben vrijheid bij anderen te solliciteeren. Als bijzonderheid wordt meegedeeld, dat op zijn fabriek verscheiden emploije's worden aangetroffen, die daar als kind zijn begonnen en thans reeds grijs zijn en nog daar werkzaam.

* * *

Volgens een schrijven in „De Locomotief" wordt wederom de aandacht gevestigd op het ontbreken van een landbouwschool in Indië, een inrichting, die reeds 25 jaar vroeger had moeten bestaan, daar de Buitenzorgsche plantentuin toch geen aanstaande landbouwers levert.

Schrijver heeft weinig hoop op goede resultaten van den kleinen landbouw. Hij vreest, dat alle pogingen, hoe goed ook bedoeld, op teleurstellingen zullen uitloopen, vóórdat men in Indië zal kunnen wijzen op een begin van een landbouwbevolking onder de Indo's.

Hij is van oordeel, dat alle pogingen schipbreuk zullen leiden, als men niet op de hoogte is van betere, rationeeler bewerking van den grond door ploegen, bemesting, (zoowel stal- en groente- als kunstbemesting), keuze van plantmateriaal, meer zorg voor den aanplant dan gewoonlijk de inlander toont, veredeling van vruchten en zaden, kennis van wisselbouw, hetgeen alles moet aangeleerd worden door voorlichting van deskundigen.

Waar echter de boeken te koopen, waarin de wetenschap zoo behandeld wordt, dat onze Transvalers er de noodige kennis uit kunnen opdoen?

Wij gaan gaarne met den schrijver mede, waar hij pleit tot oprichting van een landbouwschool, maar zijn nog niet zoo pessimistisch om alles te kunnen onderschrijven, wat hij over de slechte vooruitzichten van den kleinen landbouw mededeelt.

Wel betreuren wij het, dat er in Nederlandsch-Indië nog geen departement van landbouw bestaat, dat zooveel nut zou kunnen stichten, door evenals in Europa en Amerika geschiedt, als voorlichter en steun te dienen voor de vele in Indië gedreven cultures, waarvan verscheidene, zooals de rijstbouw, indigo, koffie en tabak, theoretische en practische voorlichting zoo noodig hebben, ten einde ze uit den meer of minder kwijnenden toestand te kunnen opheffen.

West-Indische Berichten.

„Met recht" schrijft de *Amigoe di Curaçao* „wijst onze Collega *La Cruz* er op, dat de Venezolanen, waarmede onze kolonie in zoo nauwe betrekking staat, dankbaar zullen zijn voor het fijn gevoel van onzen Landvoogd, die Admiraal Scheder verzocht, of onze haven niet verschoond kon blijven van een bezoek der

Restaurador met Duitsche vlag in top. Reeds vier weken geleden hoorden wij, uit goede bron, den dag noemen, waarop dit buitgemaakte oorlogsschip onze haven zou bezoeken, en toch gebeurde het niet. Eerst gisterenmorgen kwam het binnen. De verklaring moet hierin gezocht worden, dat Donderdag het Duitsche stoomschip *Siberia* hier was aangekomen met de nieuwe equipage voor de *Restaurador*; van harte hopen wij, dat deze nu weer spoedig zee kieze."

Inderdaad te waardeeren, dat de Gouverneur op zulk een kiesche wijze 't geven van aanstoot wist te voorkomen aan onze naaste Curaçaosche buren, die, welke hunne eigenaardigheden overigens ook mogen zijn, op al heel zonderlinge manier, de „internationale beleefdheid" van eenige groote mogendheden mochten ondervinden, — voor zoover wij ten minste de feiten kennen.

Te onbegrijpelijker en bedenkelijker is 't daarom, wat de *A. d. C.* vlak onder aangehaald artikel zegt over 't gebeurde ter gelegenheid van den verjaardag van den Duitschen Keizer.

Na medegedeeld te hebben, hoe een achttal Hollandsche, Duitsche e. a. oorlogschepen in het Schottegat gelegen, gevlagd en saluutschoten gelost hadden ter eere van Keizer Wilhelm, schrijft het blad verder:

„Buiten het Schottegat lagen nog een paar barken met hun vlaggen en wimpels, maar noch de „Zulia," noch de „Merida", evenmin als de Venezolaansche barken namen deel aan deze manifestatie ter eere van den Duitschen Keizer.

En toch had de H. E. G. heer Gouverneur onzer kolonie op 26 Januari een *Beschikking* genomen, waardoor alle in onze haven liggende bodems verplicht werden (volgens art. 32 van het havenreglement) hunne vlaggen te hijschen en dus feest te vieren, op straffe van 5—100 Gld. boete. De havenmeester bracht deze beschikking ter kennis van de belanghebbenden en zorgde voor de uitoefening ervan, zooals zijn plicht was. De handelsagent van Venezuela echter beduidde den schippers, die bijna allen het bevel van den Gouverneur hadden opgevolgd, dat zij, aldus handelende, niet meer onder Venezolaansche vlag behoefden te varen, het pastte hun niet het feest te vieren van den Keizer, die zooveel rampspoed bracht over Venezuela. Zij leefden door den handel met Venezuela en behoorden derhalve te voelen, dat feestviering thans niet voegde. Onmiddellijk werden de vlaggen neergehaald, de wet van het gouvernement was overtreden, en de politie ging aan 't werk.

De Venezolanen hebben zich op den feestdag van den Keizer diep gegriefd gevoeld in onze kolonie Curaçao, dat zoo veel te danken heeft aan en weer te verwachten heeft van Venezuela. Ware het niet voldoende geweest, indien alleen de oorlogsbodems hadden gemanifesteerd voor den Duitschen Keizer? Men had beide naties tot vriend moeten houden. Wat zal nu het gevolg zijn? Eenige Venezolanen en schippers moeten misschien boete betalen, omdat zij de wet overtraden, maar wat moet Curaçao doen, opdat Venezuela vergete, dat wij traden op zijn reeds bloedend hart? Misschien is het nog niet te laat om groote onheilen te voorkomen. Wat zegt de geschiedenis omtrent de oorzaak van de 30 pct. additioneele rechten op de goederen onzer Antillen?"

***

In het *Gouv. Adv. Blad* werd, nadat in langen tijd geen bericht van de Saramacca-expeditie was ontvangen, eindelijk weer een schrijven, gedagteekend 31 Dec. 1902, van den heer van Stockum opgenomen, waaraan wij het volgende ontleenen:

De 23e Nov. was de leider met een deel der pioniers op een plaats in de rivier aangekomen, van waar uit de Jan Basi Gado, — het eerste doel van den tocht, — zichtbaar was en een tracé naar dien berg gekapt kon worden.

Bedoelde berg, door de Boschnegers, „Witti Ston", — witte steen, — genoemd, deed zich voor als een naar weerszijden zacht glooiende en geheel met oerwoud bedekte top, terwijl de naar de rivier toegekeerde zijde door een steilen en naakten rotswand wordt gevormd, waarvan het in den zonneschijn blinkende gesteente de verklaring van den inlandschen naam geeft.

De vorm strookte zoo weinig met de kwalifikatie op de kaart, luidende: „Steile kegelvormige top zonder boomen", dat de heer van Stockum eerst meende een geheel andere berg voor zich te hebben. Voorbij varende Boschnegers verklaarden evenwel eenstemmig, dat deze berg dezelfde was, die ook wel Jan Basi Gado wordt genoemd.

Het toeval diende de expeditie, door dien ter plaatse een paar goede Kampen werden aangetroffen, waarschijnlijk door balata-bleeders of goud prospektors aangelegd.

Het kappen van 't tracé was door steile hoogten, vele kreken, waaronder enkele diepliggende, dicht en verward, onderbosch verre van gemakkklijk. Den 4en Dec. werd de voet van den berg bereikt, op een klein plateau op de helling een kamp gemaakt en vandaar uit de Jan Basi Gado bestegen langs de zuidelijke helling. Van 't hoogste punt oostwaarts gaande, werd de rand van den ongeveer 100 meter hoogen, loodrechten wand bereikt en kon na eenig kappen een vrij uitzicht worden verkregen, om de noodige waarnemingen te doen.

De luchtgesteldheid was daartoe echter veelal zeer ongunstig. Behalve dat er onophoudelijk zware regens vielen en soms dagen achtereen rondom dikke regenluchten hingen, was de atmosfeer blijkbaar vol van een zeer fijn stof, dat het onderscheiden van ver afgelegen gebergten zeer bemoeilijkte; een verschijnsel dat volgens den heer van Stockum misschien moet worden toegeschreven aan de recente vulkanische erupties in de Antillen.

Zoodra evenwel de lucht opklaarde, was 't mogelijk het azimuth (toppuntshoek) te bepalen van bergtoppen tot op 150 K. M. afstand gelegen en waren de gebergten tijdens de Coppename-expeditie waargenomen en vastgesteld, duidelijk te onderkennen. Het lengte verschil ten opzichte der Raleigh vallen en het verband tusschen Coppename en Saramacca werd door de opmetingen verkregen.

Eerst den 16en December kwamen de heeren Pulle en de Kock, door moeilijkheden ten gevolge van de lage waterstand, reparatie der booten, gebrek aan ijver en gehoorzaamheid bij de arbeiders en onbetrouwbaarheid van de als loodsen aangenomen Boschnegers, met de eerste lading aan.

De meegebrachte levensmiddelen waren echter op lange na niet voldoende voor 't tweede doel van den tocht: 't bereiken en bestijgen van den *Hendriktop*.

De booten moesten dus terug om nog meer proviand te halen, waardoor pas op 1 Januari de reis kon worden vervolgd.

Naar verluidt, ontvangt de Saramacca ongeveer twee dagen varens boven *Binni Watra* het water van een belangrijke zijrivier, die uit het westen komt en bij de Boschnegers den naam draagt van *Toekoemoetoe*.

Daar 't waarschijnlijk is, dat deze rivier op den *Emmaketen* ontspringt, was de heer van Stockum van plan deze zijtak eerst zoover mogelijk op te varen, om het meest geschikte uitgangspunt te kunnen bepalen voor den landtocht naar den *Hendriktop*. — Was de exkursie naar dien top afgeloopen, dan zou hij terugkeeren naar de samenvloeiing van de Saramacca en *Toekoemoetoe*, waar inmiddels de expeditiegoederen zouden zijn opgevoerd en geborgen, — en van daar de hoofdrivier zoover mogelijk opvaren.

Hadden enkele tochtgenooten wat last gehad van lichte malaria-aanvallen, de gezondheidstoestand over 't algemeen was zeer bevredigend.

Volgens berichten in de Surinaamsche bladen, verwachtte men binnenkort, waarschijnlijk in den loop van de maand Februari, te Paramaribo het bezoek van den Gouverneur van Fransch Guyana. — Of dit alleen een beleefdheid geldt aan den nieuw opgetreden Gouverneur of betrekking heeft op wederzijdsche koloniale belangen, kan niet gegist worden.

Projectie-Voordracht C. A. A. Dudok De Wit.

Ons medelid uit Amsterdam hield Woensdag 18 Februari, niet alleen voor onze leden, zooals door enkele dagbladen ten onrechte is gemeld, maar ook tegen entrée voor hen, die geen lid zijn, eene voordracht over de door hem gemaakte, zeer interessante reis in Ned. Oost-Indië, toegelicht door eene reeks fraaie lichtbeelden naar photografieën (ruim 400).

Hij begon met hulde te brengen aan de presidente van onze vereeniging, welke door het doen houden van populaire voordrachten, zoowel in den Haag als elders, tracht belangstelling te wekken bij gansch het volk voor onze Oost- en West-Indische bezittingen en koloniën, waarbij hij haar een prachtigen bloemruiker aanbood. Het talrijke gehoor betoonde zijne sympathie door applaus!

Daarna overgaande tot zijn reisbeschrijving, toonde hij eerst op de kaart, de gevolgde route aan en maakte toen als het ware de toeschouwers tot zijne medereisgenooten. Wij namen met hem afscheid van zijn Amsterdamsche persvrienden, waren aan boord van de mailboot, kwamen te Tandjong-Priok aan, doorkruisten Java, bezochten een groot deel van den archipel, woonden allerlei sportfeesten bij, genoten de gastvrijheid van den Soesoehoenan van Soerakarta, bezochten zijne vrienden en familieleden en maakten met hen kennis, renden door de prachtige Aneh-kloof en langs het meer van Singkara naar de Ombiliën-kolenvelden, namen een kijkje in suikerfabrieken en theetuinen, tot wij eindelijk weder te Tandjong-Priok embarkeerden, de terugreis maakten en door de Amsterdamsche vrienden weder werden verwelkomd.

Het was een recht gezellige avond en hoewel de reis wel wat lang duurde voor het Haagsche publiek, dat van 8 ure af tot bijna half twaalf met eene ongerevenaarde vlugheid het eene kiekje op het andere zag volgen, door een kort en gemoedelijk woord van onzen Lisonne toegelicht, keerden wij dankbaar huiswaarts.

Vooral de aanwezige leden der Afdeeling 's-Gravenhage waren den heer Dudok de Wit oprecht dankbaar, die zoo onvermoeid en met zoo groote opgewektheid naast de lichtbeelden stond te vertellen en met zijn aanwijsstok vele bijzonderheden toelichtte.

Zij, die gekomen waren om in ernstigen zin land- en volkenkunde op te doen, waren willicht ietwat teleurgesteld, maar daarin te doceeeren, was ook niet het plan van den spreker. Het was hem te doen om door veel te laten zien, den lust op te wekken bij jong en oud, dat Oost-Indië nog niet kent, om er wat meer van te weten en daarin is hij zeker volkomen geslaagd.

De jeugd was onder de toeschouwers flink vertegenwoordigd, maar toch hadden wij gehoopt, dat meer inrichtingen van onderwijs zouden hebben gebruik gemaakt van het verlaagde entree van 10 cents per persoon, dat bij onze lezingen steeds heeft gegolden en nog geldt, wanneer Vereenigingen of scholen collectief galerij-kaarten aanvragen.

Wij houden ons overtuigd, dat de heer *Dudok de Wit* een zeer nuttig werk doet, door onversaagd het land door te reizen en zijn fraaie reeks lichtbeelden te vertoonen, waar men hem daartoe uitnoodigt. Hij zal op die wijze zeer zeker den lust tot het zien van de Oost bij velen opwekken en hoe meer Nederlanders dáár voor korteren of langeren tijd een kijkje gaan nemen, hoe beter: „onbekend maakt onbemind."

En dat het reizen in Oost-Indië loonend is, ook dit bleek duidelijk uit de voordracht, want de spreker, die er gedurende veertien maanden had rondgetrokken, vertelde ons, dat hij spoedig opnieuw dacht te gaan om dan de streken te bezoeken, die nu buiten zijne route hadden gelegen.

Wanneer hij over eenigen tijd met een nieuwe reeks lantaarn-platen eene tweede proeve wil geven van Fotografische-Reisillustratie, dan zal hij zeker ook van „Oost en West" de welkome gast zijn.

Belasting-kwestie.

Reeds meermalen werd in ons blad de vraag behandeld: of rechtens en billijkheidswege de Nederlandsche fiscus belasting mag doen betalen van de gelden, welke Indische ouders beschikbaar stellen voor de opvoeding hunner kinderen in Nederland?

Wij ontvangen ter zake het volgende uitknipsel uit een der Nederlandsche bladen:

„Proc.-gen. bij den Hoogen Raad, mr. Polis, nam heden conclusie in de zaak, waar het gold de vraag, of een meisje, hier te lande op kostschool, kan aangeslagen worden in de bedrijfsbelasting, krachtens art. 2 § 1b. der wet, ter zake van een toelage, door den buitenslands (in Indië) gevestigden vader aan haar verstrekt. De Rechtbank te Amsterdam had beslist, dat in dit geval geen belasting verschuldigd was, omdat niet was bewezen, dat de vader aan zijn dochter een „toelage" verstrekt, daar immers diens betaling voor haar onderhoud en opvoeding geen „toelage" is.

Proc.-gen. was het met deze beslissing eens. Het woord „toelage" in de wet beteekent datgene, wat aan iemand wordt toegelegd. De in Indië gevestigde vader, die verplicht is zijn kind te onherhouden en op te voeden en daarvoor betaalt, geeft daarmede geen geld aan, stelt geen bedrag ter beschikking van zijn dochter.

Hij betaalt ook niet wat zijn kind, maar wat hijzelf schuldig is en geeft dan ook door dat betalen geen toelage aan zijn kind.

Alleen dan zijn minderjarigen belastingplichtig, wanneer zij van hun ouders een toelage ontvangen, waarover zij de vrije beschikking krijgen.

Conclusie mitsdien tot verwerping van het cassatieberoep; uitspraak 3 April a. s.

De Spoor- en Tramwegen in Ned.-Indië.

Dinsdag 24 Februari hield de heer *J. T. Gerlings* in het „Indisch Genootschap" hierover eene voordracht waarin hij in hoofdzaak betoogde, dat de Regeering verplicht is op Java voor het bestaande spoorwegnet voedingslijnen aan te leggen, dan wel door voordeelige voorwaarden den aanleg daarvan te bevorderen, want ook al zullen die voedingslijnen zelf niet dadelijk rendeeren, zoo zijn ze toch noodig voor de behoorlijke exploitatie van het geheel en evenzeer voor den gunstigen economischen invloed van de spoorwegen op landbouw en nijverheid. Het geleidelijk voortzetten van den spoorwegbouw door den Staat moest volgens spreker niet van invloed zijn op de evenzeer noodige verbetering en uitbreiding der irrigatiewerken.

Voor den aanleg van spoorwegen op de Buitenbezittingen was zijne stemming uiterst kalm. Een lijntje op Borneo om Bandjermasin over Kendangan met Amoenthay te verbinden, hoofzakelijk uit een politiek oogpunt en de aansluiting van Sumatra's zuidelijk deel aan het Java-Spoorwegnet achtte hij echter wel wenschelijk. Dit laatste echter te verbinden met immigratie op groote schaal uit Java achtte hij eene utopie.

Wij bepalen ons nu tot deze voorloopige mededeeling. Het belangrijke onderwerp is eene nadere bespreking overwaard.

Bijblad VAN HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Donderdag 26 Februari 1903.

INGEZONDEN.

Vrijheid van Drukpers in Nederlandsch-Indië.

Geachte voorzitter der Redactie,

Naar aanleiding van het door mij, als wd-Redacteur, onder het hoofd „Drukpersdelict", geschrevene in het Koloniaal Weekblad van 11 December A. P. betreffende de, door de Ind. Regeering ingestelde strafvervolging tegen den Heer Scheltema, sedert afgetreden redacteur van het Bat. Nieuwsblad, ontving ik bijgevoegd protest.

Ter wille der onpartijdigheid, en ook met het oog op de égards verschuldigd aan dien zoo ervaren journalist, die- al moge hij dan ook gefaald hebben in de keuze zijner middelen, ongetwijfeld het, even als U, even als ik, wèl meent met de belangen van den Javaan, verzoek ik U beleefd, aan zijn protest tegen het door mij geschrevene een plaats te willen verleenen, in het thans weder door U geredigeerd wordend weekblad; maar dan tevens onmiddellijk daaronder te doen volgen, mijn, mede hierbij gevoegde repliek, waarmede ik dan tevens dit debat wensch te besluiten.

U bij voorbaat mijn dank betuigende voor de te verleenen plaatsruimte, teekent, Hoogachtend,

Uw Dienstvaardige,
L. C. VAN VLEUTEN.

Den Haag, 12 Februari 1903.

Het *Koloniaal Weekblad* der vereeniging „Oost en West", no 39, van 11 December j.l., heeft een allerzonderlingst stukje naar aanleiding der vervolging tegen mij ingesteld, wegens mijn beschouwingen in het *Bat. Nbl.* over de opiumregie, meer bepaaldelijk over het openen van verboden kringen (geheele residenties: Bantam, de Preanger Regentschappen) voor opium onder de regie, welke vroeger, onder de pacht, voor opium gesloten waren.

Het is mijn bedoeling niet mij met den schrijver, den heer v(an V(leuten), den redacteur van het *Kol. Wkbl.*, in een woordenstrijd te begeven over zijn opvatting, dat van de Regeering zooveel goeds uitgaat, wijl deze de zaak der „mindere" welvaart commissoriaal heeft gemaakt en pas, ter tegemoetkoming aan de inlandsche bevolking van het district Tjangkaloewoe, afdeeling Pati, 1800 buffelkoeien en 200 buffelstieren heeft ingekocht (1), waarom het toejuiching verdient, zegt de heer v(an) V(leuten), dat met kracht „gereageerd" worde tegen hen, die nopens het d o e n (lees niet doen) der Regeering een andere meening zijn toegedaan en voor hun meening uitkomen.

Maar wel wensch ik de aandacht te vestigen op de volgende zinsnede:

„Vooreerst had de heer Scheltema behooren te bedenken, dat al wat een volksvertegenwoordiger (van Kol) ongestraft in de Tweede Kamer mag zeggen, dit daarom nog lang niet door den druk mag worden gepubliceerd, als aanvallen tegen de Regeering in een *Indisch Dagblad*, ook al mocht het waarheid zijn. Dat weet de heer Scheltema toch voorzeker zelf ook wel heel goed. Zijn langdurige journalistieke loopbaan in Indië heeft hem dit anders op afdoende wijze kunnen leeren en hadde hij zich zacht kunnen spiegelen aan andere indische redacteurs, die op gevoelige wijze de ongenade der Regeering ondervonden, wegens publicatie van, vooral in een kolonie, niet geoorloofde beschuldigingen tegen de Regeering of vermelding van gevaarlijke berichten."

Zeker, de ondergeteekende weet heel goed, dat de journalist zich in Nederlandsch Indië op zeer glad ijs beweegt met het scherpe zwaard van het drukpersreglement, het gewrocht der duisternis, steeds op hem gericht, en had zich in deze aangelegenheid zelfs kunnen spiegelen aan — zich zelf (Tjiomaszaak), maar de waarheid, namelijk de gewone, niet-officieele waarheid, acht hij ook wat waard.

Heb ik, trots de wetenschap, dat gewone waarheid spreken in openbare geschriften hier zeer gevaarlijk is, toch de gewone waarheid gesproken, wanneer de redacteur van het *Kol. Wkbl.* mij daarvan een verwijt maakt, zal ik mij tegenover hem niet verdedigen, dit hoop ik binnen kort voor den bevoegden rechter te doen; ik vraag slechts vergunning er mijn verbazing over te uiten, geheel afgescheiden van mijn eigen zaak, dat het *Kol. Wkbl.* der vereeniging „Oost en West", welke vereeniging zich ten opzichte van de Indiën in den besten zin zoo vooruitstrevend betoont, geredigeerd wordt door een tegenstander van het vrije woord. Wil de vereeniging „Oost en West" kennis verspreiden omtrent de Indiën, dan kan zij moeilijk volstaan met de officieele waarheid, welke den redacteur van haar weekblad voldoende voorkomt. Tot nadere toelichting van zijn standpunt kom ik alweder, hij houde het mij ten goede, met een en ander door „volksvertegenwoordigers ongestraft in de Tweede Kamer gezegd"; het was in de zitting van 1854, bij de beraadslaging over artikel 113 (nu artikel 110) van het Regeeringsreglement:

De heer Thorbecke: „Een goede Regeering wil, meen ik, iets meer kennen dan de officieele waarheid. Een goede Regeering kan het machtige middel van kennisneming en toezicht, dat in openbaarheid gelegen is, niet willen verwaarloozen of ter zijde stellen. Zoo openbaarheid door middel van de drukpers in het belang is van de maatschappij, zij is bovenal in het belang van de Regeering daar, waar andere waarborgen ontbreken, wellicht van wege den bijzonderen toestand des lands moeten ontbreken. En ziedaar, hetgeen ik wensch op Indië toe te passen."

Het was of Thorbecke toen reeds een voorgevoel had van „het gewrocht der duisternis", het drukpersreglement, dat twee jaar later uitgebroed zou worden met behulp der bepaling van het onder debat zijnde artikel 113 (nu artikel 110) van het Regeeringsreglement: „Het toezicht der Regeering op de drukpers wordt bij algemeene verordening geregeld", toen hij voortging te verklaren, dat „deze inrichting zonder vaste waarborgen", „de openbaarheid, welke alleen de drukpers schenken kan, niet eerbiedigt", zoodat „wij komen tot een Regeering, die, al wenschte zij meer, inderdaad niets meer zal kennen, dan de officieele waarheid."

„En zal men zijn doel treffen? Neen. Hetgeen ondanks alle maatregelen, die men zou kunnen nemen, toch doordringt, het kwade vermoeden, dat juist bij onderdrukte openbaarheid welig woekert, zal dubbel schadelijk werken."

De heer van Bosse: „ . . . . . maar ik begrijp niet dat, zoo men krachtige wapens voor de Regeering verlangt, dat men volkomen naar willekeur zou kunnen handelen met alles, wat niet de eer heeft aan de Regeering te behagen; dat men alles, wat niet in haar geest geschreven is, zal beschouwen als vatbaar om in het belang van den Staat verboden te worden."

De heer van Eck: „Het gouvernement moge vertrouwen stellen op zulk een rust, bij mij is dat vertrouwen niet gevestigd op een rust, die slechts door het aanleggen van banden verkregen is. Ik voor mij vertrouw veel meer, dat rust en tevredenheid zullen ontstaan, wanneer de ontwikkeling, de welvaart, de vrijheid worden bevorderd."

De heer van Hoëvell (let wel, de heer van Hoëvell had het over Semarang; sedert verliep bijna een halve eeuw en de toestand is daar meer achteruit- dan vooruitgegaan; de volgende woorden, negen en veertig jaar geleden gesproken, zijn nog steeds van toepassing): „Mijne heeren, wanneer wij de geschiedenis van Indië van de laatste jaren nagaan, wanneer wij ons bijv. voorstellen die groote calamiteiten, die in sommige streken van Java jaren lang zijn te betreuren geweest, dan heeft elk onpartijdige de overtuiging, dat, zoo in Indië vrijheid had bestaan om hetgeen men zag, om de waarheid, die men voor oogen had, kenbaar te maken, dan ongetwijfeld vele van die calamiteiten òf niet zouden hebben plaats gehad, òf aanmerkelijk zouden zijn gelenigd. Toen in Demak de hongersnood woedde, heeft het bestuur van Semarang tot het laatste toe den toestand trachten te bedekken en te verbergen, zelfs voor het oog van den Gouverneur-Generaal."

De heer Sloet tot Oldhuis: „De geachte spreker uit Maastricht (de heer Thorbecke) heeft geheel mijn gevoelen uitgedrukt, dat de vrijheid van de drukpers vooral in het belang is van het indische gouvernement zelf."

„ . . . . . Hoe kan men vertrouwen in een bestuur stellen, dat evenals het nachtgevogelte zijn vele vlerken alleen in de schaduwen der duisternis beweegt?"

„ . . . . . . Het nationale schaamtegevoel, mijne heeren, wederhoudt mij om in een openbare vergadering van Nederland, in het jaar onzes Heeren 1854, de verdediging van de vrijheid van drukpers op mij te nemen."

⁂

Op het laatst van het jaar onzes Heeren 1902 wilde evenwel de redacteur van een Koloniaal weekblad, orgaan eener vereeniging, welke o. a. het bevorderen der welvaart in onze Indiën op het oog heeft, de meening vestigen, zie boven, dat vrijheid van drukpers niet geoorloofd is, allerminst, wannèer die vrijheid zich uit in: „aanvallen tegen de Regeering, in een Indisch Dagblad, ook al mocht het waarheid zijn."

Ik kan het mijnerzijds laten bij deze vergelijking in zake schaamtegevoel van een vijftig jaar geleden en ben dus niet van zins verder in te gaan op de ontwikkeling van het vraagstuk, welke maat van waarheid de heer v(an) V(leuten) en geestverwanten voor een indisch dagblad oirbaar achten, ook al omdat een veroordeeling wegens het toemeten eener volle maat waarheid mij niet onwaarschijnlijk spoedig de gelegenheid tot repliek zal benemen wanneer zijn antwoord, indien hij een antwoord heeft, mij bereikt.

Batavia, 11 Jan. 1903. J. F. SCHELTEMA.

(1) Ten opzichte van het inkoopen, voor rekening der Regeering, van ploegvee ten behoeve der noodlijdende bevolking, verwijs ik naar hetgeen de *Samarang. Ct.* onlangs weder omtrent de afdeeling Grobogan mededeelde. J. F. S.

Repliek.

De aandachtige lezing van bovenstaand protest van den heer Scheltema, en van al de door hem daarin gelaschte citaten van Thorbecke, van Hoëvell en meer anderen, heeft volstrekt geen wijziging gebracht in mijne meening en zienswijze, neergelegd in het *Kol. Wkbl.* van 11 December A. P.

Vooral in de ernstige tijden, die wij thans beleven, nu de gemoederen, opgezweept door betreurenswaardige, verkeerde begrippen omtrent Recht, Macht en Vrijheid, de algemeene orde reeds op bedenkelijke wijze hebben verstoord, en nog steeds dreigen te verstoren, ben ik, méér dan ooit, stellig van gevoelen, dat neven Recht ook Plicht moet staan, en dat de plicht van ieder weldenkend staatsburger moet zijn: niet om de orde te verstoren, maar om die te helpen handhaven. Tot welke fractie men ook behoore — behalve natuurlijk tot de nihilisten of anarchisten — een ieders streven moet zijn, het gezag hóóg te houden, en de orde te bewaren.

Is dit reeds noodig in het moederland, nog in veel grooter mate is dit het geval in onze koloniën, waar alleen eerbied voor het gezag de millioenen onderdanen, aldaar aanwezig, aan dat gezag kunnen onderworpen doen blijven; terwijl, waar dat gezag wordt ondermijnd, dit de meest heillooze gevolgen kan en moet na zich slepen.

En, dat gezag nu wordt, naar mijne heilige overtuiging, zeer stellig ondermijnd, wanneer in een Indisch dagblad wordt verkondigd, dat: „De Regeering schijnt zelfs geen besef te hebben, van de ellendige toestanden, onder de inlandsche bevolking, waar hongersnood en ellende rondwaren.

Verwaarloozing en plichtverzuim worden slechts voortgezet. Niet wanoogst, maar het wanbeheer van Nederland, is de schuld van de ellende der inlandsche bevolking." etc. etc.

Dat een afgevaardigde dit straffeloos in onze Volksvertegenwoordiging heeft kunnen beweren — hetgeen al erg genoeg is — geeft aan een redacteur van een indisch dagblad nog in geenen deele het recht om dit in zijn blad door den druk te publiceeren; vooral niet, omdat de inhoud der hollandsche dagbladen, zooals de heer Scheltema natuurlijk evengoed als ik bij eigen ervaring weet, maar al te vaak, waar het voor de regeering aanvallende artikelen betreft, worden vertaald in de vele maleische courantjes, die in de kampongs door de inlandsche bevolking, en door de fanatieke hadjies bij voorkeur, worden gelezen en behandeld.

Ik zeide in mijn artikel, dat ik die beschuldiging tegen het Opperbestuur niet alleen als onwaardig, maar ook als onwaar, veroordeelde.

En ook dit houd ik staande, n'en déplaise den heer Scheltema.

Ik haalde reeds eenige daden aan, ten bewijze, dat èn Opperbestuur, èn Indische Regeering zich, vooral in den laatsten tijd, wel degelijk en zeer veel laten gelegen liggen aan de bevordering van de welvaart van den Javaan, nu las ik in de juist heden aangekomen mailbladen o. a. weer, dat door de Indische Regeering een bedrag van dertig mille ter beschikking is gesteld van den ass.-Res. van Sampang, voor den aankoop van levensmiddelen, ten behoeve van de noodlijdenden in zijne afdeeling. En zoo zoude ik nog vele andere bewijzen kunnen bijbrengen.

Ik herhaal wat ik schreef: dat het voorzeker prijzenswaardig is, wanneer men, en vooral wanneer een redacteur van een indisch dagblad, met liefde is vervuld voor het land zijner inwoning, met liefde voor den Javåan, en met de grootste belangstelling in zijn welvaart, en zal voorzeker een ieder en ook de Regeering het goedkeuren, en op prijs stellen, wanneer die belangen op waardige, kalme wijze worden verdedigd.

Maar niet, wanneer maar steeds, à tort et à travers wordt gehakt en gescholden op de besturende machten, maar steeds — als ware het een parti-pris, — alle onheil wordt geweten aan de Regeering, en men als 't ware ziende blind blijft, voor het vele goede, dat, zeer gelukkig, vooral in de laatste tijden, van die zoo veel gesmade Regeering uitgaat.

Men moet ten allen tijde rechtvaardig blijven, en niet door verkeerde middelen het doel voorbijstreven.

Voorzeker, ook ik ben voor vooruitgang, voor vrijheid, voor het aanbrengen van verbeteringen, mits, op een gepaste wijze, en niet door het verkondigen, in een indisch dagblad van, het gezag ondermijnende, en bovendien bepaald onware, hoogst ernstige beschuldigingen.

Ik neem dan ook geen woord terug van het door mij den 11 December ten dien opzichte geschrevene.

L. C. VAN VLEUTEN.

Van vreemde Koloniën.

De gouverneur van Nigeria, sir Lugard, heeft der Engelsche regeering onlangs een aardige verrassing bereid door plotseling voor den dag te komen met het bericht, dat de colonne-Morland de stad Kano had vermeesterd zonder groote verliezen te lijden. Minder aangenaam moet het der Engelsche regeering geweest zijn te vernemen, dat de ongezeggelijke Emir naar den anglophoben Sultan van Sokoto of wel naar den gelijkgezinden heerscher over het rijk Zinder op Fransch gebied is uitgeweken. De vermeestering van Kano kan dus nog wel een naspel hebben. De Engelsche regeering heeft anders nu al aardig de handen vol in Somaliland, waar de fanatieke Mollah haar meer hoofdbrekens bezorgt dan de eerste minister, Balfour, onlangs wilde toegeven. In het achterland van Aden schijnt de gewone Engelsche *bluff* te hebben geholpen, in zooverre dat de Porte, gelet op de versterking van het Engelsche garnizoen aldaar, last zou hebben gegeven aan de betrekkelijke autoriteiten om den Engelschen bij de grensregeling in het binnenland ter wille te zijn.

Lord Curzon, de Onderkoning van Engelsch-Indië, ik heb den goeden man onlangs tot Gouverneur-Generaal van dat keizerrijk gedegradeerd, is niet tevreden. Noch zijn landgenooten, noch de inboorlingen maken het hem naar den zin. Hij zeide onlangs aan een, door de Kamer van Koophandel te Calcutta gegeven feestmaaltijd, dat hij volkomen overtuigd ware van de schoone, voor Engelsch-Indië weggelegde toekomst, indien de Engelsche kapitalisten zich maar wat meer tot dat land en zijne hulpbronnen voelden aangetrokken. Nu dat niet het geval is, meende hij een beroep te mogen doen op het inlandsch kapitaal, dat ten bedrage van omstreeks 8250 millioen roepijen of 6600 millioen gulden renteloos wordt opbewaard en zeer goed dienst zou kunnen doen om een inlandsche nijverheid in het leven te roepen.

De Engelsche kooplieden, met name een groep importeurs te Londen, maken zich boos over de, door de Amerikaansche autoriteiten voor de Filippijnen ingevoerde differentieele rechten. De Manilla-hennep, die vroeger in groote hoeveelheden naar Engeland werd vervoerd, ging ten vorigen jare wegens het recht van 5 percent, dat van alle niet naar de Vereenigde Staten bestemde hennep wordt geheven, voor een bedrag van omstreeks 12 millioen gulden geheel naar Noord-Amerika. Het Amerikaansch bestuur is overigens voor de Filippijnen niet bepaald geluk aanbrengend geweest. Tengevolge van veeziekten zijn niet minder dan 90 percent van het aantal last- en trekdieren in den archipel om het leven gekomen. Ook in andere opzichten was het afgeloopen jaar weinig voordeelig, zoodat de minister van oorlog der Unie, tot wiens ressort het toezicht op de koloniën behoort, heeft moeten voorstellen om den Filippijnen met een bedrag van 3 millioen dollars te helpen dit jaar door te komen.

De Fransch-Siameesche overeenkomst brengt nog heel wat pennen in beweging en heel wat hoofden in beroering. Onlangs is Reuters agentschap met een nieuwtje voor den dag gekomen, dat al twee maanden te voren in Frankrijk bekend was. Ik bedoel het bericht, dat 4000 man Siameesche troepen, onder aanvoering van officieren van Deenschen landaard, nabij Tjsantaboen zouden gereed staan om zich met geweld van die, door een Fransch garnizoen bezette plaats meester te maken, voor het geval de bekrachtiging van het tractaat van den 7den October ll. door het Fransche parlement zou uitblijven, zonder dat daarvoor aan Siam een billijke schadeloosstelling zou worden toegekend. De commissie uit de Fransche Kamer van afgevaardigden, in wier handen het tractaat ter fine van advies is gesteld, schijnt zich al heel weinig aan de bangmakerij door de 4000 dapperen te Bang-pra te storen en zou voornemens zijn om kort en goed de verwerping van het tractaat voor te stellen in eene, in de eerste helft van de volgende maand te houden zitting der Kamer van afgevaardigden.

Van het eiland Martinique komen hoogst ongunstige berichten, die een zonderling licht werpen op de lieden, die zich daar als de politieke menners van het gekleurde ras opwerpen. De gouverneur, Lemaire, heeft, toen hij na de ramp, die het eiland trof, daar aankwam om de nooden te lenigen en weer een geregelden staat van zaken in te voeren, voortdurend te strijden tegen die zoogenaamde volksvrienden, die hem nu zelfs met den dood bedreigen, omdat hij er niet in wilde toestemmen dat de toch zoo luie bevolking in haar luiheid zou; worden gestijfd door de giften, die in zoo ruime mate toevloeiden, met volle handen uit te strooien over de lieden, die geen vinger wilden uitsteken om zich zelven er weer bovenop te werken. En waar die bevolking hier en daar er toe overging om, tegen loon, hare huisjes weder op te zetten en landbouwgereedschap en ploegvee ontving om het oude bedrijf weder op vatten, werd haar wijs gemaakt, dat zij voor het genotene zou moeten betalen of zich dat alles weer zou zien ontnemen. Die verzinselen dienen enkel en alleen om het gouvernement en met name den gouverneur tegen te werken, wien men het kwalijk neemt, dat hij een blanke is.

Voor de kolonisten van het dorpje Magueritte in Algiers is de terugkeer van tal van vrijgesprokenen in het, voor het hof te Montpellier behandeld proces der Arabische moordenaars, Jakoeb c. s., allesbehalve aangenaam, temeer daar uit dat proces gebleken is, dat tal van onschuldigen voor de schuld van een enkelen kolonist door het fanatiek gespuis verantwoordelijk werden gesteld. Bedoelde kolonisten hebben het Fransche gouvernement verzocht om hunne bezittingen van hen over te nemen en hen in staat te stellen naar Frankrijk terug te keeren, dat zij zeiden niet te hebben verlaten om in Algiers te worden vermoord.

Onlangs werden op verzoek van den gouverneur van Madagaskar, generaal Gallieni, door de Fransche regeering bepalingen in het leven geroepen, welke dienen moeten om den invoer en het debiet van sterke dranken op dat eiland zooveel mogelijk te beperken.

De Malgassen zijn groote vrienden van de flesch; dat is hun niet door de vreemdelingen geleerd, doch een eigenschap, die hun met de moedermelk is ingegeven.

De groote koning Andrianampoinimerina, die in het laatst der 18de eeuw den Hovaschen troon beklom, zag zich reeds genoodzaakt om het verbruik en den invoer van *toaka* (inlandsche rum) op straffe des doods aan zijne onderdanen te verbieden.

Zijn opvolger, Radama I, was echter zelf geenszins afkeerig van een hartigen dronk en gunde ook zijn onderdanen een „verzetje", maar toen deze heerscher in staat van dronkenschap zich een ader opende, waaraan hij verbloedde, achtte zijn treurende weduwe, Ranavalona I, den tijd gekomen om het kwaad, dat zich onmiddellijk weer onder het volk verbreid had, door ernstige maatregelen te bestrijden. Het bleek intusschen, dat deze „lieftallige koningin van Emyrna" (zoo was haar eigenlijke naam, maar dan natuurlijk op zen malgassisch verdraaid), geenzins voornemens was om zich zelve en haren vrienden en beschermelingen het genot te ontzeggen om in het geheim de blauwe knoop af te leggen.

Haar zoon, Radama II, herstelde de *toaka* weder in alle eer, die haar onder het bestuur zijns vaders ten deel was gevallen, en het was eerst in 1881 dat, op aandringen der Methodistische zendelingen op het eiland, door de laatste koningin der Hovas bepalingen werden in het leven geroepen, die eerst het algeheel verbod van het toaka-verbruik beoogden, doch later gewijzigd werden in dien zin, dat het kwaad werd gereglementeerd. Deze opvatting werd ook door de Fransche heerschers gehuldigd, maar generaal Gallieni zag zich in het betrekkelijk kort tijdsverloop van een vijftal jaren even zoovele malen genoodzaakt om de bepalingen tegen misbruik van sterken drank door de inboorlingen te verscherpen.

Het zal niet gemakkelijk gaan om het kwaad uit te roeien, dat zoolang onder het volk heeft geheerscht en in zijn maatschappelijk leven zulk een voorname plaats inneemt, dat b. v. daar, waar men het gebruik van geld als ruilmiddel nog niet kent, de rum er evengoed een ruilmiddel is als b. v. ossen, pluimvee, rijst en — de vrouw. Gaat iemand dood, dan geeft men hem eenige flesschen rum mede op de lange reis, terwijl ook aan de graven der voorouders rum ten offer wordt gebracht. Bij de Betsimisarakas bestaat de gewoonte om de lijken der afgestorvenen in boomen te plaatsen, aan den voet waarvan dan levensmiddelen en flesschen rum of absinth worden geofferd. Toen Fransche matrozen eens voorbij zulk een grafstede kwamen, konden ze het niet van zich verkrijgen om die flesschen gevuld te laten, doch goten zij den inhoud over in hunne veldflesschen. De inboorlingen zagen, toen zij daarna een bezoek brachten aan de rustplaats der afgestorvenen, de ledige flesschen staan en waren overtuigd, dat hun offer genadiglijk was aanvaard, waarop ze zich haastten de flesschen wederom te vullen.

De, door het Fransche gouvernement op Madagaskar aangebonden strijd tegen het drankmisbruik heeft, gelijk ik, naar ik meen, reeds mededeelde, in de eerste plaats een practische strekking. Madagaskar is te weinig bevolkt om het land naar behooren in cultuur te kunnen brengen, en de dronkenschap is een factor die, naast andere oorzaken, hoofdzakelijk de schuld draagt voor de geringe dichtheid der bevolking op dat eiland. v. H.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Nieuwe Tijd. Febr. 1903.

H. R. Rookmaaker: Moderne slavernij [in Ned. Indië]. (Slot).

De Ingenieur. 21 Febr. 1903.

H. van Gelderen: De aanslibbingen in het Oostgat en bij Soerabaja.

Indisch Genootschap. Vergadering van 20 Jan. 1903.

Dr. A. W. Nieuwenhuis: Sociale toestanden op Borneo. Voordracht.

Indisch Militair Tijdschr. Jaarg. 1903, afl. I.

Ducimus: Over de leiding van jonge officieren. — Artilleur: Het berggeschut der toekomst. — F. Kattenbusch: De zijgangen van middelmatige ruiters. — L. Willemse: De richting bij de vestingartillerie (met plaat). — H. F.: Antwoord aan B. naar aanleiding van zijn artilleristische opmerkingen. — v. d. B.: Wat leert ons de Zuid-Afrikaansche oorlog. II. — Begrooting van Ned.-Indië. Enz.

Teysmannia. 1902. 11e en 12e afl.

H. J. Wigman: De cultuur van Citrus-soorten (Djeroeks) in Zuid-Californië. — Dr. D. J. Hissink: Het kleine landbouwbedrijf. — A. F. B. van Delden: De lage Vorstenlandsche tabaksprijzen. — Dr. P. van Romburgh: Over Aetherische oliën leverende planten. — H. J. Wigman: Tjangkokken. — Dr. P. van Romburgh: Over het voorkomen van aluminiumverbindingen in eenige Indische planten. — Dr. D. J. Hissink: Eenige resultaten van tabaksbouw in Deli op met Albizzia Moluccana gereboiseerden grond. — Enz.

De Indische Mercuur. 17 Febr. 1903.

Th. R. de Grient Dreux: Zou aan inferieur Delidekblad door cultuur onder schaduw iets te verbeteren zijn? W. Voûte: Nog eens iets over Rameh. — Schatting der Java suikerproductie, oogst 1903 van de Westhoekfabrieken. — Crediet- en handelsvereeniging „Banda". — De Millioenen uit Deli. — Aardrijkskunde. — Uit consulaire verslagen: Singapore (vervolg). — Tabaksberichten uit de Vereenigde Staten. — Uit de oude doos: De geschiedenis der koffie (slot). — Enz.

Idem 24 Febr. 1903.

Van Gorkom: Koninklijke Paketvaart-Mpij. — A. H. Berkhout: Een nieuw boek over Landbouwscheikunde. — Dr. E. Cohen: De natuurlijke geschiedenis van het Tin. — A. H. Berkhout: Bijdrage No. 8 tot de kennis der boomsoorten op Java; Malangsche Vereeniging van Koffieplanters; Rijst en Tabak in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika; Uit de oude doos. — Iets uit van Riebeeks Dagverhaal.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	27 Febr.	13 Mrt.	11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	6 Mrt.	20 "	11.30 's av.
Genua, Nederland,	10 "	24 "	9.15 's av.
Marseille, Lloyd,	3 "	17 "	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	7 "	21 "	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	13 "	27 "	1.— mid.
Napels, Duits. dienst,	2 "	16 "	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St. Nazaire. Fr.,	8 Mrt.	8 April	7.45 vm.
Amsterdam, Nederl.,	28 Feb.	14 Mrt.	11.20 's av.
Southampton, Eng.,	3 Mrt.	17 "	11,30 's av.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.